

عصر یکپارچگی و شکوفایی

درس نهم — ایرانی متحد و یکپارچه

اوضاع ایران قبل از به حکومت رسیدن صفویان

۱. حکومت واحد و قدرتمندی نداشت.
۲. دچار تفرقه و تجزیه شده بود.
۳. حاکمان بخش‌های مختلف ایران با هم درگیر جنگ بودند.
۴. امنیت و آرامش شهرها و روستاها از بین رفته بود.
۵. امور اداری کشور مختل شده بود.
۶. حمله کشورهای همسایه به مرزهای ایران برای گسترش قلمرو خود.

امپراتوری عثمانی از غرب و شمال غرب

ازبک‌ها از شمال شرقی ایران

شیخ صفی‌الدین اردبیلی

۱ از مشایخ معروف زمان خود بود. ۲ مذهب شیعه داشت. ۳ خانقاه او در اردبیل مورد توجه مردم و حاکمان محلی بود.

نکته

مهم‌ترین طرفداران شیخ صفی: ایل‌های مختلف ترک که ساکن مناطق شمال و شمال غربی ایران بودند، مذهب شیعه داشتند و به قزلباش‌ها معروف بودند.

اقدامات شاه اسماعیل مؤسس سلسله صفوی

۱ با کمک قزلباش‌ها، برخی حکومت‌های محلی در شمال غربی را شکست داد. ۲ تبریز را تصرف کرد و خود را شاه ایران خواند. ۳ پس از تاجگذاری، مذهب شیعه را مذهب رسمی کشور اعلام کرد. ۴ حاکمان محلی نواحی مختلف را از میان برداشت. ۵ با شکست دادن ازبک‌ها در خراسان بر سراسر ایران مسلط شد. ۶ حکومتی یکپارچه و نیرومند به وجود آورد. ۷ با زیر حاکمیت گرفتن همه اقوام ایرانی موجب همبستگی و اتحاد بیشتر ایرانیان شد.

ازبک‌ها در شرق

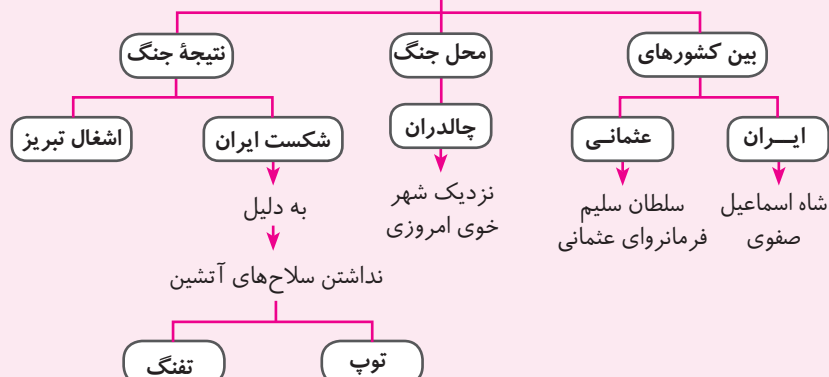
عثمانی‌ها در غرب

مهم‌ترین دشمنان صفویان

علت وقوع جنگ

ناخشنود بودن سلطان عثمانی (که خود را فرمانروای مسلمانان می‌دانست) از شکل‌گیری حکومتی قدرتمند، مستقل و شیعه مذهب صفویه

جنگ چالدران

اقدامات شاه تهماسب پسر و جانشین شاه اسماعیل:

- ۱ اوضاع داخلی ایران را سروسامان داد. ۲ دفع حمله‌های ازبکان و عثمانی‌ها به مرزهای ایران ۳ تثبیت و تحکیم حکومت صفوی ۴ چون تبریز همواره مورد هجوم عثمانی‌ها بود پایتخت را از تبریز به قزوین انتقال داد. ۵ روابط مسالمت آمیزی با کشورهای همسایه و مسلمان برقرار کرد.

اقدامات شاه عباس پنجمین پادشاه صفوی:

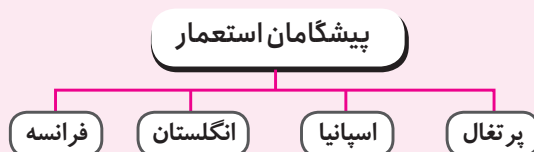
- ۱ حکومت صفوی را به اوج قدرت رساند. ۲ ازبک‌ها و عثمانی‌ها را شکست داد و تا پشت مرزهای ایران عقب راند. ۳ پایتخت را از قزوین به اصفهان (در مرکز ایران) منتقل کرد. ۴ برای آبادانی پایتخت صفویان (اصفهان) تلاش بسیاری کرد. ۵ با کمک کشتی‌های جنگی انگلستان پرتغالی‌ها را از سواحل و جزایر ایران بیرون راند. ۶ برای تقویت حکومت مرکزی و جلوگیری از نافرمانی و بی‌نظمی سران ایل قزلباش، حکومت ولایت‌ها را از آنان گرفت و در کنار سپاه قزلباش سپاه جدیدی از افراد غیر قزلباش تشکیل داد و با کمک اروپاییان این سپاه را به تفنگ و توپ مجهز کرد.

دلایل ضعف و سقوط صفویان:

- ۱ روی کار آمدن پادشاهان نالایق پس از مرگ شاه عباس اول که توانایی اداره کشور را نداشتند.
- ۲ شاهزادگان شیوه کشور داری را نیاموخته بودند به دلیل: الف) کشتن، کور کردن شاهزادگان ب) جلوگیری از حکومت آنها بر ولایت‌ها
- ۳ اختلاف و درگیری شدید میان مقامات لشکری و کشوری و انجام ندادن مسئولیت‌های مهم خود به دلیل ضعف و بی‌لیاقتی شاهان
- ۴ مختل شدن امور کشور و هرج و مرج به دلیل بی‌کفایتی شاهان
- ۵ شورش گروهی از افغانها در قندهار و در نهایت تصرف اصفهان پایتخت صفویان توسط محمود افغان

سلسله مراتب حکومت و قدرت در دوره صفوی:

- در رأس حکومت شاه قرار داشت و با استبداد بر کشور حکومت می‌کرد.
- پس از شاه وزیر بزرگ قرار داشت که به او اعتماد الدوله نیز می‌گفتند و مسئول اداری و مالی کشور بود.
- فرماندهان نظامی که علاوه بر فرماندهی سپاه، معمولاً حاکم ولایت‌های مهم نیز بودند.
- قرون جدید: قرن‌های شانزدهم تا نوزدهم میلادی را در تاریخ اروپا قرون جدید می‌نامند.

نکته

شاه عباس اول از رقابت انگلیسی‌ها و پرتغالی‌ها استفاده کرد و با کمک کشتی‌های جنگی انگلستان، پرتغالی‌ها را از سواحل و جزایر ایران بیرون راند.

نتایج افزایش اقتدار و امنیت در کشور در دوره صفویه:

- ۱ افزایش تولید ۲ گسترش تجارت ۳ برقراری روابط سیاسی و بازرگانی با کشورهای اروپایی ۴ تأسیس شرکت‌های تجاری بزرگ اروپایی در ایران ۵ عقد قراردادهای بازرگانی با کشورهای اروپایی

سؤالات امتحانی درس نهم

پاسخ درست را انتخاب کنید.	
۱. اوج قدرت صفویان در زمان کدام پادشاه بود؟	(فرداد ۱۴۰۱ زنیان)
الف) شاه اسماعیل ب) شاه تهماسب ج) شاه عباس اول د) شاه سلطان حسین	
۲. سقوط دولت صفوی در زمان کدام پادشاه صورت گرفت؟	
الف) شاه اسماعیل ب) شاه تهماسب ج) شاه عباس اول د) شاه سلطان حسین	
درستی یا نادرستی جمله‌های زیر را مشخص کنید.	
۳. پس از شیخ صفی، ادارهٔ خانقاه در خانوادهٔ او موروثی شد و به فرزندان رسید.	درست ☐ نادرست ☐
۴. در دوره صفوی حکومت مرکزی قدرتمندی در ایران به وجود آمد.	درست ☐ نادرست ☐
۵. شاه اسماعیل صفوی توانست پرتغالی‌ها را از ایران بیرون کند.	درست ☐ نادرست ☐
۶. حکومت صفوی همهٔ اقوام ایرانی را زیر حاکمیت خود گرفت و موجب همبستگی و اتحاد بیشتر ایرانیان شد.	درست ☐ نادرست ☐
جمله‌های زیر را کامل کنید.	
۷. مهم‌ترین دشمنان ایران در زمان صفویان و بودند.	
۸. پس از شاه اسماعیل پسرش به حکومت رسید.	
۹. در رأس حکومت صفوی قرار داشت.	
۱۰. در دورهٔ صفوی بعد از شاه قرار داشت که به او نیز می‌گفتند.	
۱۱. در دورهٔ صفوی وزیر بزرگ، مسئول امور و کشور بود.	
۱۲. کشورهای ، و پیشگامان استعمار بودند.	(فرداد ۱۴۰۱ آذربایجان شرقی)
۱۳. در دورهٔ شاه صفوی، برخی فقه‌های بزرگ شیعه، جایگاهی علمی و جدی در ادارهٔ کشور پیدا کردند.	
۱۴. در دورهٔ صفوی انگلستان با اخراج زمینهٔ نفوذ خود را در ایران مستحکم کرد.	
۱۵. در دوران صفویه و با افزایش و در کشور، تولید و تجارت افزایش یافت و ایران با برخی از کشورهای اروپایی روابط و برقرار کرد.	
به سؤالات زیر پاسخ کوتاه دهید.	
۱۶. چه عاملی باعث تغییر اوضاع ایران در ابتدای قرن دهم قمری شد؟	
۱۷. شیخ صفی که بود؟	
۱۸. مهم‌ترین طرفداران شیخ صفی چه کسانی بودند؟	(فرداد ۱۴۰۱ آذربایجان شرقی)
۱۹. کدام شهرها پایتخت صفویان بودند؟	
۲۰. دلیل تغییر پایتخت در زمان صفویان چه بود؟	(فرداد ۱۴۰۱ گلستان)
۲۱. اقدامات شاه عباس اول صفوی را بنویسید.	(فرداد ۱۴۰۱ پویر احمد)
۲۲. در دوره صفویان فرماندهان نظامی چه نقش‌هایی داشتند؟	
۲۳. دلایل سیاسی و نظامی ضعف و فروپاشی حکومت صفوی چه بود؟	
۲۴. هم‌زمان با به قدرت رسیدن صفویان اوضاع اروپا چگونه بود؟	
۲۵. قرون جدید شامل چه دوره ای از تاریخ اروپا است؟	(فرداد ۱۴۰۱ زنیان)
۲۶. کدام پادشاه صفوی و با چه تدبیری توانست پرتغالی‌ها را از ایران بیرون کند؟	(فرداد ۱۴۰۱ فارس)
۲۷. در آستانهٔ تأسیس سلسلهٔ صفوی، تجارت در خلیج فارس و دریای عمان در اختیار چه کشورهایی بود؟	

	به سؤالات زیر پاسخ کامل دهید.	
	۲۸. اوضاع داخلی ایران در هنگام به قدرت رسیدن صفویان چگونه بود؟	
	۲۹. اوضاع خارجی ایران در زمان به قدرت رسیدن صفویان چگونه بود؟	
	۳۰. شاه اسماعیل صفوی چگونه به قدرت رسید؟	
	۳۱. اقدامات مهم شاه اسماعیل صفوی را بنویسید.	
	۳۲. با تأسیس حکومت صفوی چه تغییرات مهم سیاسی اجتماعی و مذهبی در ایران ایجاد شد؟	
	۳۳. جنگ چالدران چگونه آغاز شد؟	
	۳۴. نتیجه موفقیت‌های سیاسی و نظامی شاه اسماعیل صفوی چه بود؟	
	۳۵. سرانجام جنگ چالدران چه شد؟	
	۳۶. اقدامات مهم شاه تهماسب را بنویسید.	
	۳۷. چه عواملی پس از شاه عباس اول باعث روی کار آمدن حاکمان نالایق شد؟	
	۳۸. چرا پس از شاه عباس اول هرج و مرج کشور را فرا گرفت؟	
	۳۹. افغان‌ها در زمان کدام پادشاه و چگونه بر بخش‌هایی از کشور، مسلط شدند؟	
	۴۰. شاهان صفوی چگونه حکومت می‌کردند؟	
	۴۱. شاه عباس برای تقویت حکومت مرکزی چه اقداماتی انجام داد؟	
	۴۲. انگیزه‌ها و هدف‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی اروپاییان از ارتباط با ایران در دوره صفوی را با توجه به متن درس بنویسید.	
(فرداد ۱۳۰۲ پوراحمد)		
(فرداد ۱۳۰۱ خارس)		
(مرداد ۱۳۰۲، شهر تهران)		
(فرداد ۱۳۰۲، گیلان)		
(فرداد ۱۳۰۱ خارس)		
(فرداد ۱۳۰۱ قزوین)		
(فرداد ۱۳۰۲ قزوین)		

درس دهم — اوضاع اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی ایران در عصر صفوی

دلایل رونق زندگی اجتماعی و اقتصادی ایران در دوران صفویه:

۱ وجود حکومت مرکزی نیرومند ۲ برقراری نظم و امنیت در سراسر کشور

نکته

جمعیت ایران در دوره صفوی حدود ۱۰ میلیون نفر تخمین زده می‌شود.

که به کار کشاورزی و دامداری و صنایع دستی اشتغال داشتند.

کوچ نشینان که پس از روستاییان بیشترین جمعیت ایران را تشکیل می‌دادند.

شهرنشینان: ساکنان شهرها که حدود ۱۰ تا ۱۵ درصد جمعیت ایرانیان را تشکیل می‌دادند.

روستاییان که بیشترین ساکنان ایران را تشکیل می‌دادند.

ساکنان ایران در دوره صفویان

نکته

شاردن (جهانگرد اروپایی): وضع دهقانان ایرانی در دوره صفویه به مراتب بهتر از وضع دهقانان در مناطق حاصلخیز اروپا بوده است.

ساکنان شهرها را گروه‌های زیر تشکیل می‌دادند

مقام‌های حکومتی نظامیان روحانیون بازرگانان پیشه‌وران صنعتگران